

vinski čas, kamor sodi dogodek, prelom ali revolucija, pa Braudel ostro napade češ, da je varljiv. Vovelle, v nasprotju, trdi, da dogodek ni nepomemben in tako elegantno izpelje povezavo med temo časa in dihotomijo kulture elit in ljudske kulture, ki jo v prejšnjih poglavjih tako močno zavrača. Meni, da čas ljudskih množic ni negiben in je prav tako kot čas elit spremenljiv in ustvarjalen, zato dolgi in kratek čas v zgodovini nista dva nasprotna pola, ampak sta medsebojno prepletena. Ta uvid je podlaga za poglobljen zgodovinski pristop, ki ga ubira Vovelle: *od dogodka do dolgega trajanja po poteh regresivne zgodovine*.

Preden se bralec loti Vovellove knjige, je priporočljivo branje spremne besede Nede Pagon, ki na pregleden način predstavi temeljna dogajanja znotraj francoskega zgodovinopisja zadnjega pol stoletja, kar je podlaga za razumevanje pričujoče tematike. Širši uvid pa bralcu nudi prispevek Marka Kerševana, kjer beremo o povratni zvezi med vedami: uporaba že znanih spoznanj je antropologizirala in sociologizirala (»novo«) zgodovino, dosežki nove zgodovine pa so historizirali npr. sociologijo.

Porodi se misel o analogiji *čista rasa - čista disciplina*, obojega kot nesmiselnega in celo škodljivega. V 21. stoletju so pozivi k slovesu od ljubosumnega stražarjenja lastnega raziskovalnega področja v znanosti vse glasnejši. Pomislimo samo na prehod od Mode 1 znanosti v Mode 2 znanost, katere lastnost je transdisciplinarno znanstveno raziskovanje, ki je primarno naravnano k reševanju problemov (glej Gibbons, Nowotny, Barends v Mali, 2002: 67). Usmerjenost v aplikacijo namesto nalaganja znanja *per se* pa odvrča od malenkostnih razkosanj teritorija posameznih znanstvenih ved, kar nam med vrsticami sporoča tudi Vovelle, marksistični zgodovinar, ki so mu očitali, da se vmešava v teme, ki niso v njegovi prisotnosti.

Čeprav se avtor ves čas bori zoper dihotomijo visoke in nizke kulture v zgodovini, pa bi mu lahko očitali, da ubira daleč ne-plebejsko borilno večino. Rahlo arhaični slog pisanja, poln zapletenih, skoraj poetičnih besednih zvez, ki zahtevajo poleg pozornega branja tudi zgodovinsko razgledanost, nagovarja (zgolj) akademsko elito. In vprašanje je, če se Vovellova dognanja sploh kdaj dotaknejo malega človeka anonimne množice, ki je pravzaprav v središču zgodovine mentalitet.

Literatura:

Vovelle, M. (2004): Ideologije in mentalitete. Studia humanitatis, Ljubljana.

Mali, F.(2002): Razvoj moderne znanosti: Socialni mehanizmi. Založba FDV, Ljubljana.

Živa Vidic Licul

**Edward F. Edinger: Jaz in arhetip – Individuacija in religijska funkcija psihe. Ljubljana: Študentska založba, zbirka Claritas, 2004
417 strani (ISBN 961-6446-55), 6.650 SIT**

prevod Anja Zalta

Leta 1972 je v okviru fundacije za analitično psihologijo C.G. Junga izšla knjiga Edwarda F. Edingerja, z izvirnim naslovom *Ego and archetype*. Na slovenskih policah se je, bolje pozno kot nikoli, znašla leta 2004, z ohranjenim pomenom izvirnika, *Jaz in arhetip*. Ker je, žal, eno redkih del Jungovih naslednikov, prevedenih v slovenščino, bo gotovo pritegnilo marsikaterega bralca.

Edward F. Edinger (1922-1998) je ameriški psihoanalitik Jungove šole in začetnik izjemnega svetovnega nazora. Po Edingerju se mora namreč Jezus Kristus "inkarnirati" v sebstvo (arhetip

psihične celote), ki se nato inkarnira v jaz. S tem jaz privzame položaj boga, ki je preobražen v arhetip. V delu *Jaz in arhetip* svojo teorijo podrobneje razloži. Knjigo sestavljajo trije deli, ki vsak zase tvorijo zaključeno celoto in se hkrati eden na drugega navezujejo.

V prvem delu, *Individuacija in stopnje razvoja*, avtor najprej eksplicitno loči jaz, kot središče zavestne osebnosti in sebstvo, osrednji arhetip celovitosti, ki spaja zavedno in nezavedno. Z rojstvom tvori jaz le del sebstva, kar avtor imenuje izvorna celovitost, a se v procesu individuacije loči od njega. Celotno nadaljnje življenje, ki tvori drugi del procesa individuacije, pa je podrejeno jazu, ki si želi ponovne združitve s sebstvom. Da bi to dosegel, si mali jaz prilašča kvalitete velikega sebstva, kar Edinger imenuje inflacija. Inflacijo na tem mestu nazorno ponazori s primeri Adama, Prometeja in kasneje tudi mladega letalca Ikarja. Sebstvo je torej zakladnica, ki jaz oskrbuje z arhetipi in ga lahko izkusimo v najrazličnejših formah, najprej v projekciji na starše. Os, ki je "lestev" po kateri jaz dobiva hrano, pa v življenju lahko tudi poškodujemo in njeno obnavljanje je lahko še težje kot njeno ohranjanje. Celoten proces razvoja zavedanja, individuacije, Edinger razločno zariše v shemi duševnega življenjskega kroga, skupaj z možnimi prekinitvami le tega (str.:62). Hkrati ponuja možne rešitve obnovitve osi jaz-sebstvo, oziroma soočenja s sebstvom. Po Edingerju je osrednji namen religioznih običajev prav ohranjanje te povezave. Individuacija je, kot je orisana v tem delu, le proces in ne cilj.

Skozi delo se srečujemo z zanimivi primeri, ki teorijo eksemplarično razlagajo. Na tem mestu, poleg primerov iz krščanske tradicije, pogrešamo tudi druge primere arhetipov, v drugačnih manifestacijah. Takšen pristop najdemo v zelo pestrih knjigah jungovca in Edingerjevega sodobnika Josepha Campbella.

Drugi del nosi naslov *Individuacija kot način življenja*. Tu se avtor ukvarja predvsem z iskanjem smisla in, znotraj tega, z nameni simbolov v življenju posameznika. Simboli so, kot spontani produkti arhetipske duše, pomembni nosilci duševne energije, ki motivirajo jaz, da stopa na pot individuacije. Pri tem procesu se lahko pojavi tudi tako imenovana zmota. Edinger tu omeni dve možnosti: konkretistična/zgoščevalna zmota, pri kateri posameznik ni sposoben razločevanja med arhetipskimi simboli in zunanjo resničnostjo ter zmanjševalna zmota, kjer se pomembnost simbola spregleda in se zamenja za arbitrarni znak. Simbolno življenje nam v veliki meri razkrivajo tudi sanje, kot izraz osi jaz-sebstvo, a se avtor o tem, žal, ni podrobneje razpisal.

Lik Kristusa in simbolika njegove poti, nastopi tu kot nazoren primer procesa individuacije. Kristus v sebi nosi paradoksalno dvojnost, saj je hkrati bog in človek, torej simbol za sebstvo in idealni jaz. Križ, kot odločilen simbol Kristusove poti, ponazarja edinstven življenjski model, ki ga je potrebno prepoznati in dovršiti. Kristusov etični nauk, Edinger jemlje kot vodilo po poti individuacije, procesu rasti. In s tem izkustvo arhetipske duše enači s spoznanjem nebeškega kraljestva. Kristusovo križanje je torej izkustvo jaza, ki prodre v neposredno bližino sebstva, gre za čaščenje izpraznjenega, neinflacijskega jaza. Vstajenje je simbol rojstva novih življenjski vodil in smrti starih. Kristus, kot vzorčni model idealnega jaza, omogoča resničnemu jazu povezavo s sebstvom.

Edinger zagovarja univerzalnost izkušnje individualnosti in razvoja osebnosti. Uresničitev samega sebe kot posameznika je torej proces individuacije. Tu se srečamo s pojmom enosti in mnogoterosti. Izkušnja posameznika je, da sam v kolektivnih okvirih ne pomeni ničesar, z osebnega, duševnega vidika, pa je vse.

Kot poslednja potrditev tega dela, se pojavi pomembnost simbolike števil tri, kot sklenjenega in zadostnega procesa in štiri, kot duševne stabilne celovitosti. To sta dve ločeni simbolni entiteti, ki ponazarjata razvoj transformacije in statične večnosti.

V zadnjem delu, z naslovom *Simboli cilja*, se avtor najprej osredotoči na metafizične pojme, simbolne podobe nezavednega, ki izražajo skrivnost obstoja. Kot primer teh, omeni sanje, alkimistične simbole barv in števil, ter mitološke in religiozne simbole. Več prostora nameni simboliki Kristusove krvi, nosilcu življenja, ki je hkrati tudi vez z božanskim, s sebstvom. Naslednji korak pa je asociacija Kristusove krvi in alkimističnega kamna modrih. Ta predstavlja sebstvo

kot dokončen cilj alkimističnega procesa, kot tudi procesa individuacije. To je *prima materia*, katere ponovno odkritje je cilj alkimistov. Tu se spet srečamo s simboliko števil in mitološkimi predstavami tradicionalnega zahoda.

Knjiga ponuja pestro paleto zahodnih mitoloških in religioznih motivov, kot primerov za razlago poti individuacije. Na redkih mestih avtor sicer omenja tudi druge motive, predvsem iz vzhodnih tradicij, a jih žal nadalje ne razvija. Vendar pa zato toliko bolj podrobno in sistematično pronica v simbolni svet naše zahodne kulturne in religiozne taksonomije. Motivi izhajajoči iz psihoanalize se prepletajo z motiviko Biblije, od rajskega drevesa življenja, preko izraelske izkušnje, Jakobove lestve in Jobovih sanj, do Kristusovega skušanja v puščavi in križanja ter vstajenja. Knjigo še dodatno popestri njena oblikovna dovršenost, skupaj z zanimivimi fotografijami in slikovnimi vložki, od slik njegovih pacientov, ki so služile kot podlaga psihoanalize, pa do svetopisemskih motivov, starejših in sodobnih avtorjev.

Pri branju tovrstne literature je vedno primerno ohranjanje kritične distance. Intelktualni um je sicer zelo priročen za razlago duhovnih vsebin naše duše, a pogosto bi bilo bolje, če se ne bi ukvarjal z njenimi numinoznimi vsebinami, saj s tem prodira v temne in razumsko težko razločljive "podzemne jame" naše zavesti in se tako odpira zelo enostranskim interpretacijam. Knjiga je primerna za širši krog bralstva, od študentov psihologije, religije in humanističnih študij, pa tudi za ljudi, ki odprto cenijo duhovno literaturo visoke vsebinske vrednosti.

Novosti na knjižnem trgu namenjene recenziji (do avgusta 2005)

Aleš Debeljak: *The Hidden Handshake: National Identity and Europe in The Post Communist World*. New York & Oxford: Rowman & Littlefield, 2004.

ur. Breda Luther, Vida Zei, Hanno Hardt: *Medijska kultura – kako brati medijske tekste*. Ljubljana: Študentska založba, 2004.

Claude Levi-Strauss: *Divja misel*. Ljubljana: Krtina, 2004.

John Holloway: *Spreminjamo svet brez boja za oblast*. Ljubljana: Študentska založba, 2004.

Immanuel Wallerstein: *Zaton ameriške moči*. Ljubljana: Založba /*cf, 2004.

Tomaž Krpič: *Kognitivno delovanje človeškega telesa*. Ljubljana: Založba FDV, 2004.

Maja Breznik: *Kulturni revizionizem – kultura med neoliberalizmom in socialno odgovorno politiko*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, 2003.

ur. Ivan Svetlik, Branko Ilić: *Razpoke v zgodbi o uspehu – primerjalna analiza upravljanja človeških virov v Sloveniji*. Ljubljana: Sophia, 2004.

Leonardo Benevolo: *Mesto v zgodovini Evrope*. Ljubljana: Založba /*cf, 2004.

ur. Mojca Pajnik, Simona Zavratnik Zimic: *Migracije, globalizacija, Evropska unija*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, 2003.

Ulrich Beck: *Kaj je globalizacija? Zmote globalizma - odgovori na globalizacijo*. Ljubljana: Krtina, 2003.

Pierre Bourdieu: *Sociologija kot politika*. Ljubljana: Založba /*cf., 2003.

ur. Frane Adam, Matevž Tomšič: *Kompendij socioloških teorij*. Ljubljana: Študentska založba, 2004.

ur. Igor Škamperle: *Ars magna: Alkimija med mitom in znanostjo*. Ljubljana: Nova revija, 2003.